

"Het zwijn is naar het front vertrokken"

11 mei 1940. Belgische soldaten met een machinegeweer in een schutterskuil, klaar voor wat komen moet.

Gamma-Keystone via Getty Images

Hitler en Mussolini, in München in 1938. Terwijl op 9 mei 1940 Hitler naar z'n hoofdkwartier spoort, wonen de overige nazileiders opzichtig een opvoering bij van 'Cavour', een toneelstuk van Mussolini.

AP

Na nacht bang afwachten begint oorlog in België

9 mei 1940 is de eerste mooie dag sinds lang. Na zes maanden van uitstellen - dertig keer in totaal - beslist Adolf Hitler dat het moment voor de Duitse aanval in het westen nu echt daar is. Den Haag en Brussel zijn meteen op de hoogte. Er volgt een nacht bang afwachten.

*TEKST: ERWIN VERHOEVEN
FOTOREDACTIE: BART LEYE*

Omstreeks het middaguur op 9 mei legt Hitler 'Uur-X' vast voor de volgende ochtend om 5.35 uur Duitse tijd. In principe kan de aanval nog eens afgelast worden.

Maar de Führer wacht niet eens meer op het verstryken van de laatste uren. Om vijf uur 's avonds zit hij al in zijn persoonlijke trein, op weg naar zijn hoofdkwartier in de Eifel. Zijn vertrek is in het grootst mogelijke geheim verlopen, om geen argwaan te wekken. De trein van Hitler rijdt eerst richting noorden, om dezelfde reden. Pas als de duisternis invalt, zwenkt hij af richting westelijk front.

In Berlijn wonen de andere nazikopstukken op dat moment ostentatief de opvoering van 'Cavour' bij, een toneelstuk dat de Italiaanse dictator Mussolini in zijn jonge jaren schreef. Na het spektakel blijven ze tot na middernacht toosten en praten met talrijke buitenlandse gasten. Een maskerade.

Opgehangen

Die heeft echter niet veel zin. Den Haag, Brussel, Parijs en Londen weten via 'dezelfde bron als altijd' wat hen de volgende ochtend te wachten staat. Abwehr-kolonel Oster heeft in de vooravond zijn Nederlandse vriend Bert Sas gezien. Sas is militair attaché in Berlijn voor de regering in Den Haag. "De zaak is nu werkelijk afgelopen", zegt Oster hem. "Er is nog slechts een kleine mogelijkheid tot uitstel." Sas laat zijn Belgische collega Goethals op de hoogte brengen. Diens boodschap bereikt Brussel om halfnegen Belgische tijd. Het is het vierde alarmerende bericht in enkele uren tijd.

Commandant Leon Buisseret, van nachtdienst op het 2de Bureau (militaire inlichtingen) in Brussel, is in contact met onze eenheden bij de grens. Voorlopig valt er niks abnormaals te melden. Logisch, want omstreeks die tijd hebben de Duitse troepen te velde hun marsorder nog net niet ontvangen.

Sas en Oster dineren op datzelfde moment in de Duitse hoofdstad, wachtend op het fatale uur. Om halftien Duitse tijd gaat Oster naar het Oberkommando der Wehrmacht. Sas wacht buiten. Twintig minuten later duikt Oster weer op: "Beste vriend. Er is geen tegenbevel. Het zwijn is naar het front vertrokken. Hopelijk zien wij elkaar na de oorlog terug." Sas belt compleet over zijn toeren naar Den Haag, zonder de code-afspraken te respecteren: "Morgenvroeg bij het aanbreken van de dag. Hou je taai." Op het Forschungsamt van de Luftwaffe hebben ze het gesprek afgeluisterd. Dat zal zijn vriend Oster duur te staan komen. Hij wordt aan het einde van de oorlog opgesloten in het concentratiekamp van Flossenburg en enkele dagen voor de bevrijding opgehangen.

De Nederlandse militaire attaché brengt diezelfde avond van 9 mei opnieuw onze kolonel Goethals op de hoogte. Die seint - wel gecodeerd - om halfelf 's avonds, Belgische tijd: "Bevestig vorig bericht. Zelfde bron als altijd. Geen tegenbevel. Aanval morgenochtend."

Het is zijn 26ste waarschuwing in zes maanden tijd. Bijna iedere keer wanneer Hitler een aanvalsdatum vooropzette, heeft Goethals die aan Brussel kunnen melden. Maar deze keer beginnen vanaf een uur of tien 's avonds (Belgische tijd) de telefoontjes van de grenseenheden binnen te lopen op het 2de Bureau. De Belgische spotters horen aan de andere kant van de grens een activiteit van jewelste: naamafroepingen, orders, soldatenliederen, motoren. Eenheden verzamelen. Lichtseinen worden opgemerkt. Estafettes rijden af en aan. Het lijkt alsof de Duitsers er nu geen geheim meer van maken.

Commandant Buisseret houdt vanop het 2de Bureau de hele avond een beperkte kring op de hoogte: kolonel Neefs, baas van de militaire inlichtingendienst, graaf Capelle, secretaris van de koning, generaal Denis, minister van Landsverdediging, stafchef generaal Michiels en generaal Van Overstraeten, de feitelijke chef van het Belgisch leger. Die laatste blijft sceptisch. Via zijn geheime telefoonlijn neemt hij zelf contact op met generaal Keyaerts, commandant van de vooruitgeschoven Belgische eenheden in de Ardennen. Keyaerts' verkenningsofficieren bevestigen.

Snoeshaan in smoking

Op de generale staf stromen de officieren nu een voor een binnen. Stafchef Michiels neemt de eerste militaire maatregelen. Enkele minuten na middernacht zijn de legerkorpsen in Luik en Namen in staat van alarm. Een halfuur later volgt de rest. De troepen ruilen de kazernes voor hun kantonnement, in afwachting van het moment waarop ze tegen dageraad naar hun stellingen zullen trekken. Een verrassing is nu uitgesloten. In principe toch.

Minister van Buitenlandse Zaken Paul-Henri Spaak zit in de Bulgaarse ambassade op een galadiner. Na het eten speelt het gezelschap bridge. Dat spelletje wordt brutaal afgebroken door een alarmerend telefoontje van zijn kabinet. In smoking rent Spaak samen met zijn kabinetschef Edouard Le Ghait naar zijn bureau aan de Wetstraat 8. De minister trommelt zijn belangrijkste medewerkers op en verwittigt premier Pierlot en minister van Landsverdediging Denis. Ook zij arriveren. Moet er al een beroep worden gedaan op onze 'garanten' Frankrijk en Engeland? Nee, beslissen ze, laten we wachten tot ons grondgebied effectief wordt geschonden.

In afwachting ze sturen wel Spaaks kabinetschef naar de ambassades

van beide landen. Aan de Franse ambassade staat die voor een gesloten deur. Hij blijft bellen en kloppen. Tot de politie tussenbeide komt. Die vindt het gedrag van die vreemde snoeshaan in smoking nogal verdacht.

Bommen op Nederland

Even voor drie uur verneemt het 2de Bureau dat Duitse eskaders over Nederland vliegen, richting Noordzee. Wat later komt het bericht dat Duitse troepen het Groothertogdom Luxemburg zijn binnengevallen. Op dat moment draaien de Duitse vliegtuigen boven de Noordzee, zodat ze precies om 4.35 uur Belgische (5.35 uur Duitse) tijd hun bommen kunnen afgooien op hun doelwitten in Nederland. Een tiental minuten eerder zijn Duitse luchtlandingstroepen geland op het fort Eben-Emael en in de rug van de Belgische soldaten die de cruciale kanaalbruggen van Veldwezelt, Vroenhoven en Kanne bewaken. Alleen die laatste wordt op tijd opgeblazen.

De oorlog is nu echt begonnen.